

O suponi in spregi po novem obč. imovinskem zakoniku za kneževino Črnogoro.

V drugem svojem letniku priobčil je „Slov. Pravnik“ na str. 171. „Navod za zapisovanje pravnih običajev, kateri žive v narodu“. Ta navod posnet je po Bogišičevem „Napotaku za opisovanje pravnih običaja, koji u narodu živu“ (Zagreb, 1867). Akoravno ni posnel naš „navod“ svojega vzorca doslovno, temveč bil prirejen našim razmeram primerno, mislim vendar, da je po navedenem članku znan izvrsten Bogišičev spis v obče tudi slovenskim pravnikom.

Sad svojega truda podal nam je Bogišić v svojem po jugoslovanski akademiji znanosti i umetnosti l. 1874. izdanem „Zborniku sadašnjih pravnih običaja u južnih Slovena“, ki nas seznanja z vsemi odgovori, koje je dobil na vprašanja „naputka“. Najlepši plod njegovega truda je pa novi „Obšti imovinski zakonik za knjaževinu Crnu Goru“ z dne 25. marcija 1888. l.

Ta zakonik poznat je uže iz predavanja g. dr. Majarona na društvenem shodu dne 19. aprila 1889. l.¹⁾ Naš list priobčil je dalje še nekaj drugih člankov in notic o tem eposalnem delu, osobito v svojem IV., V. in lanskem letniku.

„C' est un grand hazard, si les loix d' une nation peuvent convenire á une autre“ pravi Montesquieu — Novemu zakoniku se pa v istini ne more očitati, da bi usiljeval svojemu narodu pravne razmere, posnete po tujih zakonih. — Črnogorski zakonodavec oziral se je temveč v prvi vrsti na domače narodno pravo in njegove običaje ter na potrebe tamošnjega prebivalstva. Da ni pri vsem tem preziral pravne znanosti in pravnih uredob sosednih bratskih narodov ter tudi tujih držav, je samo ob sebi

¹⁾ Glej „Slovenski Pravnik“ št. 6. in 7. l. 1889.

umevno, vsaj mora to storiti, kdor se loti tacega dela.¹⁾ Z občudovanja vredno spretnostjo je Bogišić v primeroma tako kratkem času dovršil izredno težko nalogo. — Novi imovinski zakonik ni torej črnogorskemu narodu tujec, temveč stari dobri znanec le v preustrojeni, (si licet) modernizovani obleki.

¹⁾ Komisiji za uredbo obč. drž. zakonika za nemško cesarstvo se očita n. pr. med drugim tudi, da se je ozirala premalo na avstrijski obč. drž. zakonik. — Kar se tiče nemškega zakonskega načrta, je imenoval Unger njega prvo čitanje (v svojem predavanji „Handeln auf fremde Gefahr“ v dunajski „Jur. Gesellschaft“ dne 19. januarja t. l.) „das Muster eines Gesetzbuches, wie es nicht sein soll.“

Če se primerja nemški načrt s švicarskim obligacijskim zakonom ali s črnogorskim imovinskim zakonikom, razvidi se ogromno prednost osobito poslednjega. — V nemškem načrtu karati se mora „prima vista“, da se navaja v večini §-ov po 3, 4 ali še več drugih. Skoraj na vsaki strani se nahaja obilo takih določeb, kakor je n. pr. § 1886: „Auf eine letztwillige Auflage finden die Vorschriften des § 1777. Satz 1, 3, der §§ 1842, 1843, 1847, 1853, 1862, 1863, des § 1876 Abs. 1 und des § 1877 entsprechende Anwendung.“ Tako ni ta zakonski načrt ne samo lajiku skoro nerazumljiv, a tudi pravnik napeti mora vse svoje sile, da poizve, kaj da hoče prav za prav zakonodavec. — V Bogišićevem delu je jezik priprost, vsakomur iz národa razumljiv, v istini krasen — v nemškem načrtu pa — kakor pravi Gierke (Der Entwurf eines bürg. Gesetzbuches und das deutsche Recht Lipsija, 1889, str. 28.) „ein abstractes Juristendeutsch, mehr Uebersetzung (iz latinskega) als Urbild, unvolkstümlich und oft für den Laien vollkommen unverständlich, sie (sc. die Sprache) entbehrt der Kraft und Tiefe der sinnlichen Anschaulichkeit und der überzeugenden Beredsamkeit, sie artet vielfach ins Doctrinäre, Pedantische, Verkünstelte und dann wieder ins Triviale, Seichte, Schleppende aus. Mit Bekümmernis muss gesagt werden, das niemals noch ein grosses Gesetzbuch so gänzlich den Ton der Volksgesetzgebung verfehlt hat.“ — Posebno lep dozdeva se mi v tem oziru § 127. odst. 1., ki slóve: „Ist die Wirksamkeit eines Rechtsgeschäftes davon abhängig, dass ein anderer im Voraus in die Vornahme desselben einwilligt, oder das vorgenommene Rechtsgeschäft genehmigt, so kann die Einwilligung oder Genehmigung, sowie die Verweigerung der Genehmigung, wenn das Rechtsgeschäft ein Vertrag ist, gegenüber dem einem oder anderen Vertragsschliessenden, wenn es ein einseitiges Rechtsgeschäft ist, zu dessen Wirksamkeit erforderlich ist, dass es gegenüber einem Beteiligten vorgenommen wird, gegenüber dem Urheber des Rechtsgeschäftes oder dem anderen Beteiligten erklärt werden.“

Bogišićev zakonik ima jasne in točne predpise. V nemškem načrtu (I. čit.) pa najdemo celo določbe, kakor n. pr. sledečo §-a 1687: „Zur Ehelichkeitserklärung (nezakonskega otroka) ist die Einwilligung des Kindes und, sofern der Vater verheiratet ist, auch die Einwilligung der

Jugoslovansko pravo v občē — in ž njim iz naroda posneti črnogorski zakonik — vsebuje marsikatero pravno razmerje, katerega ne nahajamo v drugih narodih ali sploh ne, ali pa vsaj ne tako razvitega. — V prvi vrsti pa velja to o pravnih institucijah, ki se tičejo poljedelstva in živinoreje — glavnih strok jugoslovanskega národnega gospodarstva.

Jugoslovanska zemlja v občē ni rodovita. Jugoslovan pa je večjidel siromak. Njemu ni preostajalo časa napredovati v omiki in znanostih — moral je temveč plačevati vse troške kulturne pravde zapada z vzhodom.

Pri teh znanih razmerah je umevno, da je bil sosed navezan na pripomoč soseda, pleme na pripomoč plemena itd. Vse to je pa vplivalo premoogočno na razvoj narodnega prava, ter po tem takem tudi na delo, katerega smoter je bilo, kodifikovati obstoječe pravne običajje. — Dalje nahaja se v Črnigori še stara slovanska zadruga, ki veže posameznika bolj na svojega bližnjika kakor vse druge uredbe. — Jasno je torej, da se je moral novi zakonik ozirati posebno na te potrebe črnogorskega prebivalstva¹⁾

Ehefrau desselben erforderlich. Die Einwilligung der Ehefrau des Vaters ist nicht erforderlich, wenn die Ehefrau für todt erklärt ist. (!!)“ — ali pa §a 1611.: „Die in den §§. 1606, 1609, 1610 vorgeschriebenen Einwilligung eines Dritten ist nicht erforderlich, wenn der Dritte gestorben oder für todt erklärt ist.“ (!) Gierke l. c. pripomni, da se je to določilo: „dass nur ja nicht ein Gericht auf den Gedanken verfällt, die Beibringung von Konsensen aus dem Jenseits zu verlangen.“

Bogišičevo delo vsebuje in kodifikuje v narodu živeče pravo. Nemškemu načrtu očita se pa po pravici, da je premalo nemški in preveč rimski. — Glej o tem Gierke l. c. posebno str. 1.—26. in tam navedene pisatelje. Toliko, kar se tiče prvega čitanja. — II. čitanje je boljše, ampak še vedno le „ein mässig gutes Gesetzbuch — jedoch ein Gesetzbuch um das die anderen Nationen die deutsche nicht beneiden werden und von dessen Folie sich das öster. Gesetzbuch sehr zu seinem Vortheile abhebt.“ (Unger.)

Ni torej zaman konstatoval l. 1889. dr Dickel, predsednik praviškiškega društva berlinskega, da more črnogorski zakonik v marsičem služiti Nemcem v vzgled.

¹⁾ V uvodnem ukazu izraženo je, da se je že „unaprijed odločilo, da se u ovome zakonotvornome poslu, pored svih neobhodnih obzira na podatke nauke i na zakonodavne radnje drugih obrazovanih država, glavna pažnja obraća na narodne pojmove o pravdi i pravici, na običajje predanja i na žive potrebe črnogorskog naroda.“

ter natanko urediti vse institucije narodnega prava, ki se tičejo vzajemne pripomoči.

Posebno zanimivo pa se mi dozdeva v tem oziru med drugim dvoje pravnih razmer in sicer „supona“ in „sprega.“

Pojasniti moram le v kratkém organizacijo črnogorskega naroda, katero ni samo velevažnega pomena za javno, temveč tudi za privatno pravo te kneževine — ter tudi za naš predmet.

Črnogorskemu narodu je podlaga „kuća“, — to je rodbinska vkupnost na temelji skupnega imetja. Kuća obstoji ali iz jedne ali več rodbin, ter se imenuje potem „inokosna“, oziroma „zadruka.“

Več kuć je združenih v „bratstvu“. Člani bratstva — bratstveniki — so potomci jednega in istega pradedu, so si torej sorodniki po krvi. Število bratstvenikov je različno. So bratstva, ki imajo le 30—50, pa zopet bratstva, ki štejejo do 800 oboroženih moških, po katerih se računi obseg bratstva. Večji del stanovujejo vsi bratstveniki v isti vasi. Sicer so pa tudi vasi, katerih posamezne kuće spadajo k raznim bratstvom.

Glavni smoter bratstva je vzajemna podpora. Preje imelo je še drugo jako važno nalogo. Vsak bratstvenik moral se je namreč krvno osvetiti radi svojega ubitega sobratstvenika. Vsled tega so nastali mej bratstvi ali plemeni hudi boji — prave pravcate vojske. Šele sredi tega stoletja posrečilo se je knezu Danilu I. (1851—1860) v okom priti strašni razvadi.

Več bratstev združenih je v „plemenu“. Pleme je bolj teritorialnega pomena, nima pa toliko pomena za sorodstvo. Pleme ima natanko določene meje.¹⁾

Pleme, bratstvo in kuća so pravne osebe.

¹⁾ A. Shek „Allg. Gesetzbuch über Vermögen für das Fürstenthum Montenegro“, Berolin, 1893 — uvod in tam nav. Daresté et Riviére „Code Gen. pour la princ. Montenegro.“ Pariz, 1892. Introduction, XXXII.

(Dalje prihodnjič.)

